

การจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

โครงการบริหารจัดการทรัพยากรดินระดับตำบล ประจำปี ๒๕๖๘

สถานีพัฒนาที่ดินปัตตานี สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑๒

การเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม
เรื่อง การจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)
โครงการบริหารจัดการทรัพยากรดินระดับตำบลประจำปี ๒๕๖๘
สถานีพัฒนาที่ดินปัตตานี สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑๒
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑. หลักการและเหตุผล

แผนการใช้ที่ดินเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินของรัฐ เป็นกรอบในการใช้ที่ดินของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๒ อนุมาตรา ๑ ได้กำหนดให้จัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติทั้งระบบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

กรมพัฒนาที่ดิน จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลขึ้น โดยแผนดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ตั้งแต่การกำหนดเขตการใช้ที่ดินสู่การวางแผนการใช้ที่ดิน รวมถึงเทคโนโลยีการจัดการดินที่ดี การปรับปรุงบำรุงดินให้เป็นดินดีเหมาะสมต่อการปลูกพืช สร้างผลผลิตที่ดี ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และเชื่อมโยงถึงการร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการสร้างการเรียนรู้ในทุกระดับถึงการจัดการการเกษตรที่ดี ปลอดภัย ทำให้สุขภาพของเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ที่ดีห่างไกลจากสารพิษ และสร้างสังคมที่น่าอยู่ต่อไป

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ ประกอบด้วยข้อมูลทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อรับทราบประเด็นปัญหา และความต้องการของแต่ละตำบล ซึ่งในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ต้องพิจารณาถึงศักยภาพของพื้นที่ สภาพปัญหาในพื้นที่ และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และตรงตามศักยภาพของพื้นที่ นอกจากนี้ต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนตำบลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลนี้ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามศักยภาพของที่ดิน ช่วยให้เกษตรกรมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกิดการพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืนและนอกจากนั้นเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ จึงต้องมีการบูรณาการความร่วมมือเพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวม ผ่านกลไกนวัตกรรมเชิงบริการ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อปรับปรุงแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลให้มีความถูกต้อง แม่นยำ และเป็นปัจจุบัน
- ๒.๒ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- ๒.๓ เพื่อนำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๓. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สถานีพัฒนาที่ดินนครนายก สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑ กรมพัฒนาที่ดิน

๔. ระยะเวลา

ปีงบประมาณ ๒๕๖๘ (๑ ตุลาคม ๒๕๖๗ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๘)

๕.สถานที่ดำเนินการ พื้นที่ตำบลเป้าหมาย จำนวน ๑๓ ตำบล

อำเภอ	ตำบล	วันที่ ทำPRA	สถานที่
ปะนาเระ	บ้านกลาง	๒๒-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง
ยะหริ่ง	มะนังยง	๒๗-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง
ยะหริ่ง	ราตาปันยัง	๒๗-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลราตาปันยัง
แม่ลาน	แม่ลาน	๒๘-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาน
มายอ	ลูโบะยิไร	๒๘-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลลูโบะยิไร
ยะรัง	คลองใหม่	๒๙-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่
ทุ่งยางแดง	น้ำดำ	๒๙-พ.ค.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำดำ
โคกโพธิ์	บางโกระ	๔-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลบางโกระ
เมืองปัตตานี	คลองมานิง	๕-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองมานิง
หนองจิก	ลิปะสะโง	๕-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลลิปะสะโง
ไม้แก่น	ตะโละไกรทอง	๑๐-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละไกรทอง
สายบุรี	ปะเสยะวอ	๑๐-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลปะเสยะวอ
กะพ้อ	ตะโละดือรามัน	๑๗-มิ.ย.-๖๘	องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละดือรามัน

๖.ผู้เข้าร่วมการประชุม

๑. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
๒. เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ
๓. ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
๔. หมอдинอาสา และเกษตรกรแต่ละตำบล

๗.วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน

๔.๑ วางแผนการดำเนินงาน

- ๑) กำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายแผนการใช้ที่ดินตำบลให้สอดคล้องกับภูมิสังคมของตำบล
- ๒) กำหนดกรอบการทำงานรายการกิจกรรมและผู้รับผิดชอบ

๔.๒ รวบรวมและศึกษาข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงาน

รวบรวมข้อมูลทางด้านทรัพยากรดิน-น้ำพืช-เศรษฐกิจ-สังคมนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

๔.๓ วิเคราะห์ทรัพยากรที่ดินการใช้ที่ดินและประเมินความเหมาะสมของที่ดินและกำหนดทางเลือก

๑) จัดทำหน่วยที่ดินและประเมินคุณภาพที่ดิน

๒) กำหนดประเภทการใช้ที่ดินปัจจุบัน

๓) ประเมินความเหมาะสมของที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจตามกรอบของ FAO

๔) กำหนดทางเลือกประเภทการใช้ที่ดินที่เหมาะสม

๔.๔ ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

ทำการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อทราบถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาพื้นที่ของชุมชน

๔.๕ กำหนดร่างแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

๑) กำหนดร่างแผนการใช้ที่ดินเป็นเขตการใช้ที่ดินต่างๆตามสภาพพื้นที่และภูมิสังคม

๒) กำหนดแนวทางมาตรการการใช้ที่ดินตามเขตการใช้ที่ดิน

๓) แนะนำและออกแบบมาตรการปรับปรุงบำรุงดินอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่

๔) กำหนดกิจกรรมโครงการพัฒนาที่ดินของพื้นที่ตำบลพร้อมงบประมาณในการดำเนินงาน

๔.๖ นำเสนอร่างแผนการใช้ที่ดินต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือการประชุมขององค์การบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นระดับตำบล

๔.๗ นำแผนสู่การปฏิบัติตามโครงการกิจกรรมพัฒนาที่ดินในแผนการใช้ที่ดินตำบล เช่น กิจกรรมปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตกิจกรรมอนุรักษ์ดินและน้ำ และกิจกรรมปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น

๔.๘ เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลด้วยโปรแกรมเรียกใช้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

กำหนดการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

๐๙.๐๐ น. – ๐๙.๓๐ น.

ลงทะเบียน

๐๙.๓๐ น. – ๑๐.๐๐ น.

ประธานกล่าวต้อนรับ/เปิดการประชุม

๑๐.๐๐ น. – ๑๑.๓๐ น.

ระดมความคิดเห็น/ปัญหาอุปสรรค/ข้อเสนอแนะ/
ความต้องการของพื้นที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรดิน

๑๑.๓๐ น. – ๑๒.๐๐ น.

สรุปผลการวิเคราะห์/ปัญหาอุปสรรค

หมายเหตุ : เวลา ๑๐.๐๐ น. – ๑๐.๑๕ น. อาหารว่างและเครื่องดื่ม

สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) โครงการบริหารจัดการทรัพยากรดินระดับตำบลประจำปี ๒๕๖๘

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง
อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม

จำนวนผู้เข้าร่วม ๓๐ ราย ประกอบด้วย นายกอบต. สมาชิกอบต. ผู้นำชุมชนทั้ง ๙ หมู่บ้าน เกษตรกร
ตำบลกลาง และเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง

๑. ผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

การจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘
มีผลทำให้รับทราบ ปัญหาหลักและประเด็นความต้องการ และมีการร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหา
โดยมีสาระสำคัญสรุป ได้ดังนี้

๑.๑ ปัญหาหลัก ตำบลบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

- ๑ ดินทรายจัด/ดินตื้น/ดินเปรี้ยว
- ๒ น้ำทะเลหนุนเข้าพื้นที่นา
- ๓ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- ๔ ขาดแคลนน้ำทำการเกษตร/ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง
- ๕ แมลงศัตรูพืช

๑.๒ ประเด็นความต้องการ

- ๑ ต้องการปูนโดโลไมท์ และหินปูนฝุ่น เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อแก้ไขดินเปรี้ยว
- ๒ ปรับพื้นที่นาเป็นปรับรูปแบบแปลงนา ลักษณะที่ ๓ ขุดคูยกร่อง
- ๓ ต้องการให้สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ช่วยในเรื่องการลดต้นทุน
- ๔ ต้องการระบบน้ำและบ่อน้ำตื้นเพื่อกักเก็บน้ำได้

๒. การนำผลจากการมีส่วนร่วมไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กำหนดกิจกรรมที่ควรพัฒนาแนวทางการแก้ไขตามพันธกิจของกรมพัฒนาที่ดิน ดังนี้

- ๑) การพักดินโดยการหว่านเมล็ดพันธุ์พืชปรับปรุงบำรุงดิน
- ๒) การไถกลบตอซัง เพื่อลดปัญหาหมักพิษ และเพิ่มอินทรีย์วัตถุ
- ๓) การใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
- ๔) การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน
- ๕) การจัดหา ปูนโดโลไมท์ เพื่อแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว
- ๖) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ/ระบบกระจายน้ำ

ภาพกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน PRA
โครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพพื้นที่ทุ่งรังสิตแบบบูรณาการ
วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง
ตำบลบ้านกลาง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

บทวิเคราะห์พื้นที่ในโครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพพื้นที่ทุ่งรังสิตแบบบูรณาการ

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) กระบวนการวิเคราะห์ DPSIR (Driver-Pressure-State-Impact-Response) การวิเคราะห์จะเริ่มต้นด้วยการนำระบบ DPSIR มาใช้เพื่อ ระบุปัญหาในภาพรวม หลังจากนั้นจะเป็นการจัดทำตาราง (Matrix) ที่ระบุปัญหาความต้องการการใช้ที่ดินในปัจจุบัน ความเหมาะสมของดิน การกำหนดเขตการใช้ที่ดินในอนาคต พร้อมข้อเสนอแนะและนำกิจกรรม ของกรมพัฒนาที่ดินที่ดำเนินแก้ไขปัญหามาตามความต้องการของเกษตรกร

แรงขับเคลื่อน (Driver)

- ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตร
- ต้องการปรับพื้นที่นาเรียบ (จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ)
- การจัดการดินไม่เหมาะสม
- พืชไม่เจริญเติบโต

แรงกดดัน (Pressure)

- น้ำท่วมในฤดูฝน
- ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- ขาดการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่ดี
- ต้นทุนการผลิตสูง

สถานะ (State)

- ความเสื่อมโทรมของดินทางกายภาพ/เคมี/ชีวภาพ
- การคมนาคมไม่สะดวก
- ข้าววัชพืช(ข้าวตืด)
- ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

การตอบสนอง (Response)

- ส่งเสริม/จัดกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกร
- ปรับปรุงบำรุงดินด้วยวัสดุปรับปรุงดิน(ปูนมาร์ล/ปูนโดโลไมท์)
- ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด/ การไถกลบตอซังและเศษพืช
- ปรับเปลี่ยนการผลิต ปลุกพืชใช้น้ำน้อยในฤดูแล้ง

ผลกระทบ (Impact)

- ผลผลิตพืชต่ำ ต้นทุนสูง
- รายได้น้อย
- มีปัญหาต่อคุณภาพชีวิต

สรุปกิจกรรมที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา

โครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพพื้นที่ตำบลบ้านกลางแบบบูรณาการ

๑. แผนงานปรับปรุงบำรุงดิน

- ๑.๑ กิจกรรมปรับปรุงคุณภาพดินเปรี้ยว โดยการใช้หินปูนฝุ่นปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยว
- ๑.๒ การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- ๑.๓ การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- ๑.๔ การจัดหาปูนโดโลไมท์
- ๑.๕ การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยวด้วยโดโลไมท์ในไม้ผล, พืชผักสวนครัว
- ๑.๖ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน
- ๑.๗ การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร เช่น ผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพจากสารเร่ง พด.๒

๒. แผนงานการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

- ๒.๑ การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
 - ปรับปรุงแบบแปลงนา ลักษณะที่ ๓ ชุดคูยกร่อง
- ๒.๒ การบริหารจัดการน้ำ -โครงการขุดลอกแหล่งเก็บกักน้ำในไร่นา
 - โครงการก่อสร้างระบบส่งน้ำและกระจายน้ำในไร่นา
 - โครงการขุดลอกคูระบายน้ำในไร่นา
- ๒.๓ การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

๘. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน สภาพปัญหาในพื้นที่และความ ต้องการตามบริบทของพื้นที่ ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาตรงตามความต้องการของเกษตรกร
๒. เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกร ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ การปรับโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงบำรุงดิน ในพื้นที่ โครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพพื้นที่
๓. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรดินตามแผนการใช้ที่ดิน ระดับตำบลและแผนปฏิบัติการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในตำบล